

ALTERNATIVE OPTIONS FOR REPRODUCTION AND MODERN ATTITUDES TO THE SURROGATE MOTHERHOOD

Nikola Sabev

Bulgaria, “Angel Kanchev” Russe university, Faculty of public health and health cares

nikola_sabeff@abv.bg

Abstract: Modern science still finds it difficult to define life as a phenomenon, since it is a process, not an isolated material substance. In the absence of a universal definition of life, it is defined descriptively as a property of organisms in which all or most of the following phenomena occur: organization; homeostasis; metabolism; growth; adaptation; reactions/responses to impacts and reproduction. The reproduction is considered as an opportunity to form new organisms from parental organisms. The system theory, in turn, defines the living beings as self-organizing and self-creating objects. An alternative to this definition is the concept of multi-agent systems capable of self-reproduction. The common in all aspects is the ability of the living organisms to exchange substances and energy with the environment and to reproduce. There are also deviations from this norm where, for various reasons, the ability to produce offspring is limited or completely missing. This phenomenon, known as infertility, is inherent in all living organisms - from the unicellular to the human. It accompanies the people throughout their historical development, treating mainly in demographically. On the other hand, it is a problem that has serious socio-economic and socio-psychological consequences that have had different interpretations and solutions over the centuries. The successful realization of parental functions is the basis of the reproductive health of the population, while the inability to become pregnant and to deliver a healthy viable fetus are manifestations of infertility. Until recently, the only option for compensation of this problem was the adoption. The active development of the science and the progress of the medicine in recent years have increased the chances of persons with reproductive disorders by entering alternative maternity options. One is surrogate motherhood or surrogacy, which undoubtedly represents a major advance in scientific and practical terms, but on the other hand it raises many questions related to the biological, medical, moral, economic, legal, and social aspects of this problem. The progress in the medicine cannot and should not be stopped, but its high importance necessitates the introduction of a serious regulatory framework to control it. Infertility is a common problem today, which is why the topic of surrogacy is becoming increasingly important. In this regard, this paper examines the current aspects and opportunities of surrogacy and the attitudes of the people.

Keywords: infertility, surrogate motherhood, surrogacy

АЛТЕРНАТИВНИ ВАРИАНТИ НА РЕПРОДУКЦИЯТА И СЪВРЕМЕННИ НАГЛАСИ КЪМ СУРОГАТНОТО МАЙЧИНСТВО

Никола Събев

Република България, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Факултет „Обществено здраве и здравни грижи”, nikola_sabeff@abv.bg

Резюме: Съвременната наука все още трудно дефинира живота като явление, тъй като той представлява процес, а не изолирана материална субстанция. Поради липса на универсално определение за живота, той се дефинира описателно като свойство на организмите, при които се проявяват всички или по-голяма част от следните явления: организация; хомеостаза; метаболизъм; растеж; адаптация; реакции/реагиране спрямо въздействия и размножаване. Размножаването се разглежда като възможност да се образуват нови организми от изходни родителски организми. Системната теория от своя страна, определя живите същества като самоорганизиращи се и самосъздаващи се обекти. Вариант на това определение се явява концепцията за многоагентните системи, способни да се самовъзпроизвеждат. Общото във всички възгледи е свойството на живите организми да обменят вещества и енергия с околната среда, както и да се размножават. Съществуват и отклонения от тази норма, при които поради различни причини, възможността за създаване на потомство е ограничена до напълно липсваща. Това явление, известно като безплодие, е присъщо за всички живи организми – от едноклетъчните до човека. То съпровожда хората през целия период на тяхното историческо развитие, като се третира основно в демографски аспект. От друга страна това е проблем, пораждащ сериозни социално-икономически и социално-психологически последици, които имат различно тълкуване и решение през вековете. Успешната реализация на родителски функции е в основата на репродуктивното

здраве на населението, докато невъзможността за забременяване, нормално износване и раждане на здрав жизнеспособен плод са прояви на безплодието. Доскоро единствената възможност за компенсиране на този проблем е осиновяването. Активното развитие на науката и прогреса на медицината през последните години увеличават шансовете на лица с репродуктивни нарушения чрез навлизането на алтернативни варианти на майчинството. Един от тях е заместващото или сурогатно майчинство, което безспорно представлява сериозен напредък в научно и практическо отношение, но от друга страна то поставя много въпросителни, свързани с биологични, медицински, морално-етични, икономически, правни и социални аспекти на този проблем. Прогресът в медицината не може и не бива да бъде спиран, но неговата висока значимост налага въвеждането на сериозна регулаторна база за контролирането му. Днес безплодието е често срещан проблем, поради което темата за сурогатното майчинство става все по-значима. В тази връзка, настоящото проучване разглежда актуални аспекти и възможности на сурогатното майчинство, както и отношението на хората към него.

Ключови думи: безплодие, сурогатно майчинство, сурогатство

1. УВОД

Безплодието е биологичен и социален феномен с продължителна историческа перспектива, като в световен мащаб се оформя тенденция към нарастване числото на бездетните двойки. Дълго време то е следствие най-вече от липса на семейност (семейни двойки), но общественно-икономическите трансформации оформят принципно нова демографска картина, включваща различни методи и помощни репродуктивни технологии (ПРТ), чрез които е възможно компенсирането на този семеен дефицит. Разбира се, преодоляването на безплодието има различни аспекти – медицински, морални, правни, икономически и социални. Използването на ПРТ води до трансформация на обществени отношения, създават се условия за възникване на нови идентичности и формиране на нови социални роли. Анализът на социалните аспекти на безплодието и актуалните репродуктивни методи следва да се основава на комплексен подход, който предполага не само експертна оценка от специалисти, но и публично обсъждане с щателно проучване на общественото мнение и нагласи. Практиката показва, че мащабите на използването на ПРТ нарастват и ги превръщат в активен инструмент на съвременната демографска политика. Успоредно с това се явява необходимост от повишено внимание от страна на социалните институции, тъй като този процес е съпроводен с преобразуване на класическото семейство, възникване на нетрадиционни негови модификации, както и на нови позиции в структурата на родствения отношения. Изисква се преразглеждане на семейни ценности, модели и роли в контекста на социокултурното и правно регулиране, с цел осигуряване на равновесие относно интересите и възгледите при различни обществени слоеве.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

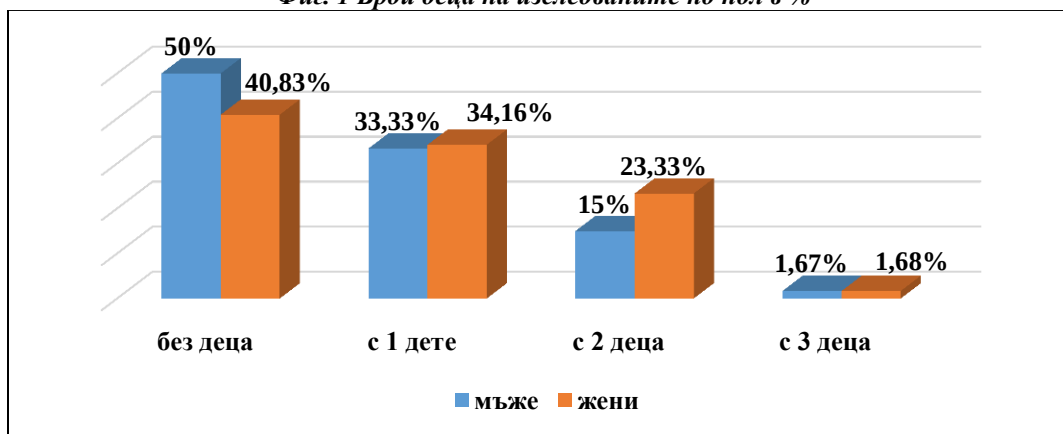
Сурогатното майчинство представлява практика, която съществува още в древността. Големи фамилии, особено сред заможната прослойка на тогавашната цивилизация, се стараят да запазят своята цялост, за което е необходим наследник. Започва търсенето на алтернативи за решаване на проблема с липсата на потомство – наложници, дойки, осиновяване. Днес по света съществува още една възможност, определяна като заместващо (сурогатно) майчинство. Това е процес, при който една странична жена доставя бременност за друга двойка като заместваща майка. При традиционната сурогация тя може да бъде генетична майка на детето, а в друг случай може да не бъде генетично свързана с детето, като износва чуждо (с чужда генетика) дете при т.нар. гестационна сурогация. Този метод придобива все по-голяма популярност, особено в западните страни, където осиновяването е силно регулиран процес, отнемаш дълъг времеви ресурс. При сурогацията, родените деца представляват естествено генетично потомство на родителите си, което е сериозно предимство пред останалите помощни репродуктивни технологии. Съществуват различни видове сурогация: вътрешна сурогация (извършваща се в рамките на една страна) и международна сурогация (извършва се от страна, ограничаваща или забраняваща сурогацията, в страна с позволена сурогация). Освен това тя се дели на: традиционна сурогация (чрез изкуствено осеменяване, като жената, избрана да стане заместваща майка използва собствените си яйцеклетки и семенна течност от донор или генетичен баща); гестационна сурогация (чрез ин витро оплождане на яйцеклетка от кандидат-майка или друг донор, след което се имплантира в матката на жена за износване на плода); алтруистична сурогация (безплатна, като се заплащат само разходите, свързани с бременността и раждането, а заместителката не получава финансова компенсация); търговска сурогация (форма, при която на сурогатната майка се заплаща предварително договорена сума, за да износи дете в утробата си). Последната е услуга, която изисква финансова възможност за покриване на разходите и е законово регулирана в няколко страни, в които поради голямо международно търсене и сравнително бързо осигуряване на сурогатни майки, тя представлява значим дял от

техните икономики. В доста европейски държави, обаче търговската сурогация е забранена. Съвременните помощни репродуктивни технологии все още са с много неизвестни последици. От една страна, чрез тях се преодолява безплодието, а от друга, те водят след себе си различни етични, правни и социални проблеми. Това разделя позициите на общественото мнение в две противоположности. От една страна безплодието е сериозен проблем на индивидуално и семейно ниво, а от друга, сурогацията представлява относително алтруистична алтернатива за двойките с безплодие.

В тази връзка е проведено анонимно анкетно проучване сред 240 лица, разпределени в 4 възрастови категории (20-24; 25-34; 35-44; 45-54 навършени години към момента на провеждане на анкетата, по 30 мъже и 30 жени от всяка възрастова група) относно информираността, опасенията и нагласите за приемане на сурогатното майчинство като легална помощна репродуктивна технология. За целта се използва стандартизирана индивидуална анкетна карта, разработена за целта на проучването. Въпросите са от затворен тип с 3 до 4 варианта на отговор, като са предвидени и три отворени въпроса, свързани с отношението на респондентите към алтернативните варианти за компенсиране и корекция на безплодието.

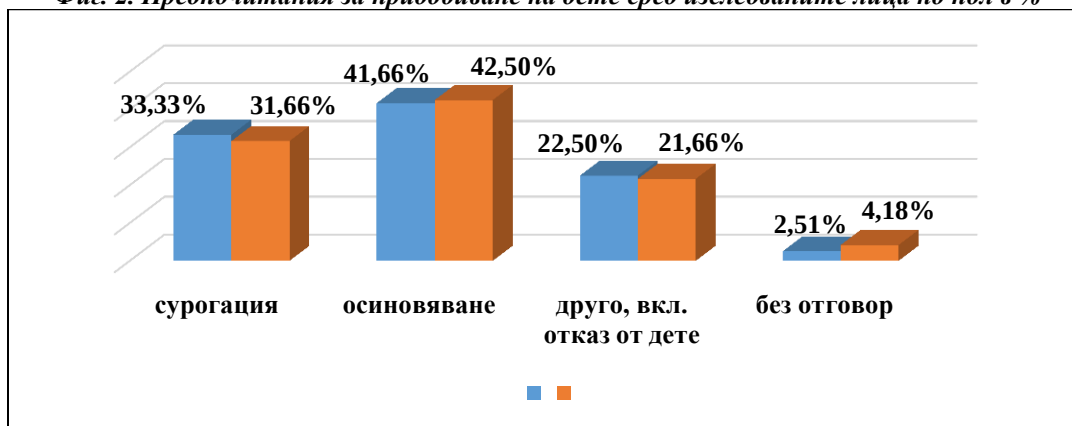
Данните от направеното проучване сочат, че при двата пола преобладава липсата на дете (46% от всички обхванати), а 34% са хората, които имат по едно дете. Разликите по пол не показват наличие на статистически значими разлики и зависимости (фиг. 1).

Фиг. 1 Брой деца на изследваните по пол в %

Над 95% от изследваните лица от двата пола съобщават, че им е известно какво представлява сурогатното майчинство, като с по-нисък относителен дял (64%) обаче са отговорите, свързани с информираност на анкетираните лица относно легалността на сурогатното майчинство в Република България. С почти равни относителни дялове се разпределят дадените предпочитания за придобиване на дете от бездетни семейства при двата пола. Доминира нагласата за осиновяване, следвана от избор на сурогатно майчинство (фиг. 2).

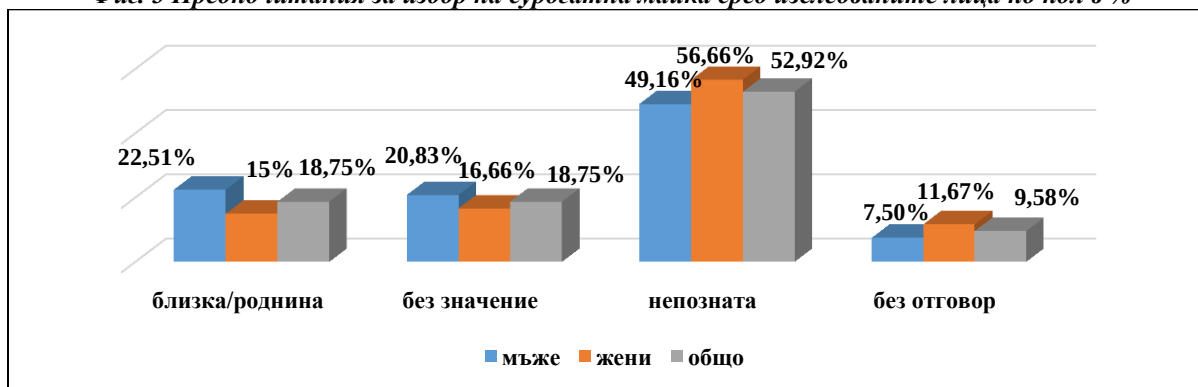
Фиг. 2. Предпочитания за придобиване на дете сред изследваните лица по пол в %

Сурогацията е предпочитан вариант най-вече сред мъжете във възрастовата категория 35-44 г., а тези на възраст 25-34 г. дават предпочитания за осиновяването. При жените на възраст 25-34 и 45-54 най-често се

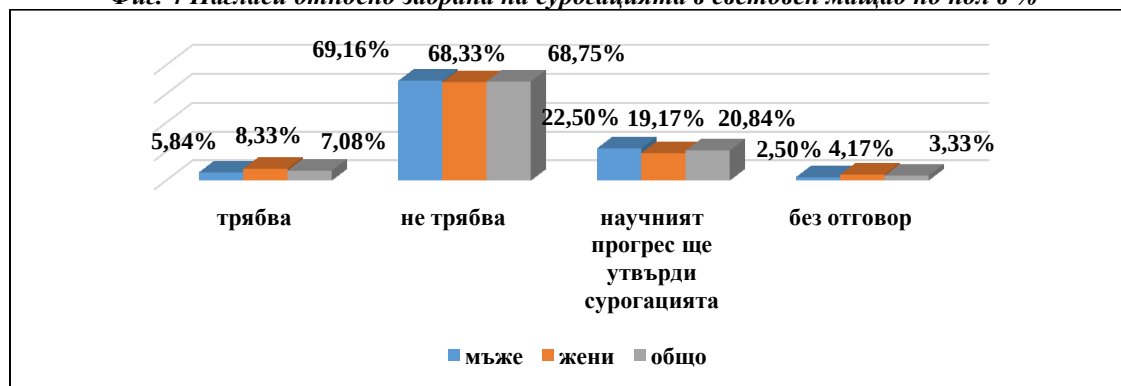
посочва сурогатията, а осиновяването е предпочитано при 20-24 и 35-44 годишните. Като най-голямо преимущество на сурогатното майчинство, респондентите посочват възможността за собствено (биологично) дете. Мъжете дават предпочитанията си на второ място по отношение на финансовата помощ, получавана от сурогатната майка, докато при жените следва спестяването на болезнените процедури при ин витро оплождането. Останалите възможни отговори, свързани с отпадане на необходимостта от медикаментозно лечение и други варианти на свободни отговори са с по-нисък относителен дял. Данните нямат статистически зависима връзка с пола на анкетираните лица. В проучването се установяват статистически значими разлики по пол, по отношение на недостатъците и слабите страни на сурогатното майчинство. Мъжете посочват като водещ недостатък липсата на законово регламентиране на процедурата, а жените освен него, с почти еднакъв относителен дял определят проблем, свързан с евентуална психична травма за сурогатната майка. На следващо място е определена възможната меркантилизация на процеса и обръкване на социалните роли.

Фиг. 3 Предпочитания за избор на сурогатна майка сред изследваните лица по пол в %

По-голямата част от изследваните лица посочват непозната жена като първи избор на сурогатна майка. Останалите възможни отговори, при които не се отдава значение или се избира роднина, се разпределят с близки по стойност относителни дялове. Данните не показват статистически значими различия, свързани с пола (фиг. 3). Масово анкетираните от двата пола са против забраната на сурогатията в световен мащаб, като близо една четвърт от тях смятат, че научният прогрес и естественият ход на събитията ще доведат до нейното възприемане и узаконяване (фиг. 4).

Фиг. 4 Нагласи относно забрана на сурогатията в световен мащаб по пол в %

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В рамките на проучването се установява ниско познаване на нормативната регулация на помощните репродуктивни технологии. Водеща е нагласата за придобиване на дете чрез осиновяване, а на второ място като алтернативен вариант се посочва сурогатното майчинство. Непозната жена е основният избор при определяне на сурогатна майка. Преобладават нагласите за легализиране на сурогатното майчинство в световен мащаб, като се посочва, че то е възможност за осигуряване на биологично поколение при семейни двойки, засегнати от безплодие. Проучването сред лица на възраст 20 – 54 години показва категоричното им мнение, че не следва да се отнема правото на избор за придобиване на потомство, а нормативното

регулиране и въвеждането на определени правила за защита е от изключителна важност. Сурогатията е алтернативен вариант за компенсиране и корекция на безплодието в семейните двойки. Тя е процес, който повдига множество различни проблеми и поражда сериозни дебати, стигащи до крайно разделение на общественото мнение поради прогреса на съвременната репродуктивна помощ. За преодоляване на този проблем е необходимо щателно предварително обмисляне на множеството затруднения от физическо, емоционално, правно и социално естество, тъй като това е деликатен и рисков процес, който към момента не е достатъчно законово уреден и не е осигурена достатъчна информираност на обществото. Създаването на единна законова база, насочена към осигуряване на подкрепа при лица с репродуктивни проблеми е от решаващо значение за регламентирането на цялостния процес.

ЛИТЕРАТУРА

- Александрова-Янкуловска, С. (2014), „Етични проблеми на репродуктивното поведение и новите репродуктивни технологии. Специфични проблеми на биоетиката“, *Биоетика. Плевен, ИЦ на МУ Плевен*, с.139.
- Асенова, А., (2011), „Сурогатно майчинство – нови идентичности в ерата на модерните биотехнологии“, *Автономия и биоетика. Т.2 София, ИК „Критика и хуманизъм“*, с.171-172.
- Джонсън, А., (2011), „Репродуктивни технологии. Прекрасният нов свят: етика на човешкото възпроизводство. Раждането на биоетиката“. *София, ИК „Критика и Хуманизъм“*, с. 474.
- Каравана С., (2010), „Транснационална сурогатия и обективизиране на гестационни майки“, *Econ Polit Wkly*, 45 (16): 26-29.
- Карандикар С, Жежински Л, & Хубер С. (2017), „Изследване на физическия и емоционалния стрес на заместителната бременност сред транснационалните индийски заместители“, *Int Soc.*; 60(6): 1433-1442.
- Новицкая Т. Е. (2015), „Социально–этические аспекты использования современных вспомогательных репродуктивных технологий“, *УДК (608.1+614.253):001.891(476:470+571+572+575)*, *Институт философии НАН Беларуси, г. Минск, Республика Беларусь*.
- Фахрисламова Р.Т. (2014), „Феномен женской бездетности в России: Исторические и социальные предпосылки“, *Социологический журнал № 3*, с. 33–54, *Институт демографии, Национальный исследовательский университет „Высшая школа экономики“*, Москва.
- Ansermet,F., (2012), „Clinique de l'origine“, *Editions Nouvelles Cécile Defaut*, p.12.
- ART 2010 (2014), „Fertility Clinic Success Rates Report“, *Centers for Disease Control and Prevention [Electronic Resource]*.
- Nadimpally S, & Venkatachalam D. (2016), „Marketing reproduction: assisted reproductive technologies and commercial surrogacy in India“, *Indian J Gend Stud* . 2016; 23 (1): 87-104.
- Řežábek, K. Maxdorf, (2008), „Asistovaná reprodukce“, С. 112, *Edice Farmakoterapie pro praxi, svazek 32 Praha-154-7, ISBN 978-80-7345*.